

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 11 Sayı: 58 Ağustos 2018 Volume: 11 Issue: 58 August 2018
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2018.2606>

FUTBOL HAKEMLERİNİN ÖFKE VE EMPATİK EĞİLİM DÜZEYLERİ* **INVESTIGATION OF THE LEVELS OF ANGER AND EMPATHIC TRENDS IN THE** **FOOTBALL ELEMENTS**

Hasan ŞAHAN**
Ömer SÜLÜN**

Öz

Bu araştırmanın amacı Türkiye Profesyonel Futbol Liglerinde İstanbul Bölgesi olarak görev alan futbol hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini, 2011-2012 futbol sezonunda İstanbul Bölgesine kayıtlı 2 Bayan ve 80 Erkek olmak üzere 82 futbol klasman hakemi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak; araştırmacı tarafından oluşturulan Hakem Kişisel Bilgi Formu, A.Kadir Özer tarafından Türkçeye uyarlanan durumluk sürekli öfke ölçeği ve Üstün Dökmen tarafından geliştirilen Empati Eğilim Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; hakemlerin hangi seviyede hakemlik yaptıkları, yıl değişkenine göre, Sürekli Öfke ve Öfke ile Empatik Eğilim Düzeyleri açısından anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($p>0,05$). Konunun da farklı örneklem ve farklı kültürler üzerinde incelemeler yapıp, bu konuda daha geniş çaplı araştırmalar yapılarak Türk spor psikolojisi literatürüne katkı yapacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Empati, Öfke, Hakem.

Abstract

The aim of this research is to examine the levels of anger and anger and empathic tendencies of football referees who serve in the Istanbul Region in Turkish Professional Football Leagues. The sample of the research, During the 2011-2012 football season, 82 football clubs, including 2 women and 80 men registered in the Istanbul region, constitute the judges. As a data collection tool in research; Referee Personal Information Form created by the researcher, A state of continuous anger scale adapted to Turkish by A. Kadir Özer and The Empathy Tendency Scale developed by Üstün Dökmen was used. According to the results of the research; At which level the referees referee, By year variable, By educational level, According to refereeing careers, It was found that there was no meaningful relationship between Persistent Anger and Anger and Empathic Tendency Levels ($p>0,05$). In addition, different samples and different cultures are examined, It is thought that this issue will contribute to the literature of Turkish sports psychology by carrying out more extensive researches.

Keywords: Empathy, Anger, Referee.

Giriş

Futbol sadece sahalarda görünen biçimiyle bir oyun olmaktan çıkıp, gerisinde ulusal ve uluslararası bir rekabetin yaşandığı, sponsor ve spor piyasalarının güdümüne girdiği ticari bir faaliyete dönüşmektedir (Şen, 2006). Televizyonlar, sponsorlar ve daha genel anlamda hem futbol kulüplerine, hem de televizyon kanallarına sahip olan çok uluslu şirketler, futbola bu üstünlüğü ve evrenselliği nedeniyle, her yıl çok büyük paralar dökmektedir. 1998'de 1.500 milyar frank değerinde çok karlı bir iş olan futbol, iştahları kabartan gelişme ve kazanç açımları

* Bu makale, 2017 yılında Uluslararası Budapeşte Kongresinde sunulan tebliğin gözden geçirilmiş ve geliştirilmiş şeklidir.

** Doç. Dr., Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi,

*** Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Antalya, hasansahan@akdeniz.edu.tr

sunmaktadır (Chiristian, 2002).

Bu büyük pazardaki gelişmeleri ise kulüplerin başarı ya da başarısızlıkları belirlemede bu noktada da müsabakaları yöneten hakemlerin performansları özellikle Türkiye’de önemli tartışmaların konusu olmaktadır. Bu şekilde futbolda sağlıklı maç yönetimi sadece futbolcu, yönetici ve seyircileri etkileyen bir olgu olmaktan çıkıp, ekonomik boyutu hayal edilemeyecek etkiler doğuran bir olgu haline gelmiştir. Bazen milyonların bazen ise yüz milyonların izlediği bu sporun saha içerisindeki yönetimi spor eğitimi almış, futbol hakemleri tarafından yapılmaktadır(Sunay,1992).

Futbol hakemliği psikolojik ve bilişsel (zihinsel) yönleri olan bir fiziksel eylemdir. Olayın farkına varan hakem çok kısa bir zaman dilimi içerisinde karar vermek durumundadır. Kısaca hakem uyarıcıyı seçerek algılar, analiz eder, kategorilere ayırır, kıyaslama yapar ve daha sonra bu uyarana en uygun tepkiyi verir(Cel, 1994).

Hakemler saha içinde ve saha dışında pek çok baskılara maruz kalmaktadır. Her müsabaka sonrasında günah keçisi ilan edilir, olumlu veya olumsuz her türlü sonuçtan onlar sorumlu tutulur ve en önemlisi kişilikleri hakkında çeşitli yorumlar yapılır. Tüm bu gelişmeler, hakemler üzerinde gerek psikolojik gerekse zihinsel olarak olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Futbol hakemlerinin müsabaka öncesinde, sırasında ve sonrasında karşılaştıkları çeşitli olumsuz tepkiler karşısında Öfkelerini kontrol etmeleri ve Empati yaparak olaylara yaklaşması görevlerini başarıyla yerine getirmelerini sağlayacaktır. İnsanları öfkeliendiren nedenlerin basında engellenme (isteğin yerine gelmemesi), önemsenmeme, aşağılanma, keyfi bir davranışla karşılaşma (haksızlığa uğrama) ve saldırıya uğrama (psikolojik yönden hakarete uğrama; fizyolojik yönden bedensel saldırıya uğrama) gelir. Amaçlarına ulaşması ve ihtiyaçlarını karşılaması noktasında insanı engelleyecek her durum, olay ya da kişi, öfke duygusunun oluşumunda en basta gelen nedenlerdir(Atkinson ve ark,1996: 232).

İnsanlar arası ilişkilerde başarıyı belirleyen ve sosyal ilişkileri yönlendiren empati kavramı toplum dokusunu koruyan önemli ve gerekli bir beceri olarak kabul edilir. Bu sebeple futbol müsabakalarını yöneten hakemlerinin sahip olması gereken özelliklerden biri de empati kurabilme becerisidir.

Bu çalışma İstanbul bölgesi 2011-2012 sezonu faal 82 klasman hakeminin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin karşılaştırılması için yapılmıştır. Denek grubumuzdaki hakemlerin %80 oranında 26-32 yaş aralığında oldukları, %75 civarında hakemlerin en az 7-14 yıl arasında görev yaptıkları görülmektedir. Çalışmamız ile Türkiye profesyonel liglerinde görev alan İstanbul bölgesi klasman hakemlerinin Öfke ve Kızgınlık Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerinin karşılaştırılması hakemlerin sergiledikleri davranışların daha iyi açıklanmasını sağlayacaktır.

Araştırmada bağımlı değişken olan sürekli öfke ve öfke tarzlarının belirlenmesi için, orijinali 1983 yılında C. D. Spielberger tarafından geliştirilmiş olan The State - Trait Anger Scale (STAS) ve Türkçe uyarlaması 1994 yılında A. K. Özer tarafından yapılmış Sürekli Öfke - Öfke Tarz Ölçeği (SÖ-ÖTÖ) kullanılmıştır. Ergen ve yetişkinlerde öfke ve öfke tarzlarının belirlenmesi amacı ile kullanılan ölçek toplam 34 maddeden ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin alt boyutları; Sürekli Öfke (10 madde), Öfke içte (8 madde), Öfke Dışa (8 madde) ve Öfke kontrol (8 madde) olarak geçmektedir. İlk olarak hakemlerin kişisel bilgileri, sürekli öfke ve öfke tarzı ile Empatik Eğilim Ölçeği bilgisayarda oluşturulan veri dosyasına aktarılmıştır. Puanlarının ortalaması, standart sapması, minimum ve maksimum değeri hesaplanmıştır. Korelasyon analizleri

yapılmıştır. İki'den fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Sonuçlar anova testine göre %0.95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde çift yönlü olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına Göre Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeyleri ile Empatik Eğilim Düzeylerini Gösteren One way Anova Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Sürekli Öfke	Gruplar arası	55,752	6	9,292	0,489	0,815
	Grup içi	1426,199	75	19,016		
Öfke İç Alt	Gruplar arası	80,108	6	13,351	1,394	0,228
	Grup içi	718,440	75	9,579		
Öfke Dış Alt	Gruplar arası	108,660	6	18,110	1,444	0,209
	Grup içi	940,315	75	12,538		
Öfke Kontrol	Gruplar arası	116,250	6	19,375	0,896	0,502
	Grup içi	1621,750	75	21,623		
Empatik Eğilim	Gruplar arası	213,763	6	35,627	0,474	0,826
	Grup içi	5641,798	75	75,224		

Tablo 1’de görüldüğü gibi; hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre Sürekli Öfke Tarzı düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri= 0,489 $p=0,815 > 0,05$]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre öfke iç alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,394 $p=0,228 > 0,05$]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre öfke dış alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,444 $p=0,228 > 0,05$]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre öfke kontrol düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,502 $p=0,896 > 0,05$]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre Empatik Eğilim düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,474 $p=0,826 > 0,05$].

Tablo 2. Hakemlerin Görev Yaptıkları Yıl Değişkenine Göre Empatik Eğilim Düzeylerini ile Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeylerini Gösteren One Way Anova Sonuçları

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
Sürekli Öfke	Gruplar arası	12,666	3	4,222	0,224	0,879
	Grup içi	1469,286	78	18,837		
Öfke İç Alt	Gruplar arası	64,922	3	21,641	2,301	0,084
	Grup içi	733,627	78	9,405		
Öfke Dış Alt	Gruplar arası	38,579	3	12,860	0,993	0,401
	Grup içi	1010,397	78	12,954		
Öfke Kontrol	Gruplar arası	76,528	3	25,509	1,198	0,316
	Grup içi	1661,472	78	21,301		
Empatik Eğilim	Gruplar arası	31,339	3	10,446	0,140	0,936
	Grup içi	5824,222	78	74,670		

Tablo 2’de görüldüğü gibi; yıl değişkenine göre Sürekli Öfke Tarzı düzeyleri,

arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,224 p=0,879>0.05]. Yıl değişkenine göre öfke iç alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 2,301 p=0,084>0.05].

Yıl değişkenine göre öfke dış alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,993 p=0,401>0.05]. Yıl değişkenine göre öfke kontrol düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,198 p=0,316>0.05]. Yıl değişkenine göre hakemlerim empatik eğilim düzeyleri, arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,140 p=0,936>0.05].

Tablo 3. Hakemlerin Sürekli Öfke ve Öfke Tarzı Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Sonuçları

		Sürekli Öfke	Öfke İç Alt	Öfke Dış Alt	Öfke Kontrol
Empatik eğilim	r	-0,075	0,134	0,017	0,114
	p	0,505	0,229	0,879	0,307
	n	82	82	82	82

Tablo 3. incelendiğinde; Empatik eğilim ve sürekli öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,075$ $p>0,05$). Empatik eğilim ve öfke iç alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,134$ $p>0,05$). Empatik eğilim ve öfke dış alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,017$ $p>0,05$). Empatik eğilim ve öfke kontrol düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,114$ $p>0,05$).

Tartışma ve Sonuç

hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre Sürekli Öfke Tarzı düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri= 0,489 p=0,815>0.05]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre öfke iç alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,394 p=0,228>0.05]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre öfke dış alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,444 p=0,228>0.05]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre öfke kontrol düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,502 p=0,896>0.05]. Hakemlerin Hangi Seviyede Hakemlik Yaptıklarına göre Empatik Eğilim düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,474 p=0,826>0.05]. Yıl değişkenine göre Sürekli Öfke Tarzı düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,224 p=0,879>0.05]. Yıl değişkenine göre öfke iç alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 2,301 p=0,084>0.05].

Yıl değişkenine göre öfke dış alt düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,993 p=0,401>0.05]. Yıl değişkenine göre öfke kontrol düzeyleri, arasında farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 1,198 p=0,316>0.05]. Yıl değişkenine göre hakemlerim empatik eğilim düzeyleri, arasındaki farkın anlamlı olmadığı saptanmıştır [F değeri = 0,140 p=0,936>0.05].

Empatik eğilim ve sürekli öfke düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,075$ $p>0,05$). Empatik eğilim ve öfke iç alt düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,134$ $p>0,05$). Empatik eğilim ve öfke dış alt

düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,017$ $p>0,05$). Empatik eğilim ve öfke kontrol düzeyleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı saptanmıştır ($r=-0,114$ $p>0,05$). Sonuç olarak bu araştırmamızda yer alan denek grubumuzun öfke eğilimleri ile empati ilişkileri arasında anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Özellikle çok zor bir faaliyet olan hakemlik kavramının farklı çalışmalar ile desteklenerek, bu alanda oluşabilecek sorunları en az seviyeye indirmek gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Özer, A (1994). Sürekli Öfke ve Öfke İfade Tarzı Ön Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, Cilt:9, Sayı:31, Sayfa: 26-35.
- Dökmen, Ü (1988). Empatinin Yeni Bir Modele Dayanılarak Ölçülmesi ve Psikodrama ile Geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 155-190).
- Şen, H (2006). Endüstrileşen Futbol ve Bir Toplumsal Sorun Olarak Futbolda Şiddet. *9.Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi -Muğla*.
- Christian, A (2002). Futbol A.Ş. (Çev. Ali Berktaş) İstanbul: Kitap Yayınevi
- Sunay, H. (1992). Ankara Bölgesi Futbol Hakemlerinin Hakemliğe Yönelmelerine Etki eden Motivasyonel Etkenler Üzerine Bir Araştırma. *H. Ü. Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 18-23.
- Cel, A (1994). Hakemlik Psikolojisi. *Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi*, çeviren: Kin A, 1,21-23.
- Atkinson, R.L., Smith, E.E., Bem, D.J. & Nolen-Hoeksema, S.Hilgard's (1996). *Introduction to Psychology*. New York: Harcourt Brace Company.